

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 października 2013 r. (zaocznym w stosunku do K. R.) Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi zasądził od R. M., G. R. (1), B. Z. (1) i K. R. solidarnie na rzecz Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej im. F. S. z siedzibą w G. kwotę 18.841,39 zł z umownymi odsetkami w wysokości czterokrotności stopy lombardowej NBP do od dnia 7 czerwca 2011 roku do dnia zapłaty i orzekł o kosztach postępowania (wyrok k. 174).

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 30 grudnia 2009 roku J. B. zawarła ze Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo – Kredytową im. F. S. z siedzibą w G. umowę pożyczki konsumenckiej nr (...) na mocy której strona powodowa udzieliła J. B. pożyczki w kwocie 20.000 zł na okres od dnia 30 grudnia 2009 roku do dnia 20 czerwca 2014 roku na warunkach określonych umową i Regulaminem udzielania kredytów i pożyczek (...) im. (...) stanowiącym załącznik nr 1 do umowy. Prowizja z tytułu udzielenia pożyczki wyniosła 980 zł i została potrącona z kwoty udzielonej pożyczki. Pożyczka oprocentowana była według zmiennej stopy procentowej. Całkowity koszt pożyczki wyniósł 10.042,72 zł. Spłata pożyczki następować miała w ratach płatnych zgodnie z planem spłaty. Punkt 12 umowy wskazywał, iż wpłaty dokonywane przez pożyczkobiorcę strona powodowa ma prawo zaliczyć w pierwszej kolejności na koszty windykacji, prowizje i opłaty, odsetki od kapitału przeterminowanego, kapitał przeterminowany, odsetki za okresy obrachunkowe oraz kapitał. Punkt 16 umowy wskazywał jako zabezpieczenie spłaty poręczenie osoby fizycznej. Umowa została podpisana przez J. B. jako pożyczkobiorcę oraz R. M. jako poręczyciela. R. M. podpisał także oświadczenie o poręczeniu oraz deklarację poręczyciela.

Regulamin (...) precyzował konsekwencje niespłacania kredytu lub jego raty w terminie oraz precyzował kolejność zaliczania wpłat. Uchwałami z dnia 25 marca 2009 roku oraz z dnia 12 maja 2009 roku Zarząd (...) określił wysokość stóp procentowych dla określonego rodzaju należności przeterminowanych.

W dniu 28 lutego 2011 roku umowa pożyczki została wypowiedziana przez stronę powodową z powodu zadłużenia w spłacie wynoszącego na dzień wypowiedzenia (...) 29 zł Cała należność pozostała do spłaty postawiona została w stan natychmiastowej wymagalności.

Na dzień wniesienia pozwu zaległa kwota wynosiła 19.080,83 zł. Kwota określona w pozwie to 18.841,39 zł. Nie dokonano przedmiotowej zmiany powództwa.

Kwota pożyczki została postawiona w stan natychmiastowej wymagalności w dniu 29 listopada 2010 roku. J. B. była wzywana do zapłaty w maju 2010 roku, listopadzie 2010 roku R. M. był informowany o zaległościach w spłacie.

R. M. jest w tragicznej sytuacji majątkowej i osobistej. Otrzymuje emeryturę w wysokości 1300 zł miesięcznie, opiekuje się ciężko chorą (po trzech udarach) żoną, otrzymującą świadczenia w wysokości 700 zł miesięcznie. Żona pozwanego nie jest samodzielna, wymaga opieki osób trzecich. Pozwany sprawuje nad nią opiekę i ponosi koszty rehabilitacji. Dochody wystarczają z trudnością na opłaty czynszowe i wyżywienie. Pozwany ma długi, pożyczył pieniądze na sprzęt rehabilitacyjny dla żony, ma problem ze spłatą długu. Pozwany nie ma żadnych oszczędności ani nie może liczyć na pomoc osób trzecich.

Pozwany G. R. (1) utrzymuje się z bezterminowej renty inwalidzkiej w kwocie 671,35 zł, opłaty wyczerpują praktycznie świadczenie renty.

B. Z. (1) poza oświadczeniem o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania z którego wynika, iż utrzymuje się z alimentów na syna, zasiłku rodzinnego i prac dorywczych nie złożyła żadnych dokumentów potwierdzających jej sytuację majątkową.

Pozwany K. R. nie zajął w sprawie żadnego stanowiska i nie stawił się na żaden z terminów rozpraw.

Prawomocnym postanowieniem z dnia 15 września 2011 roku wydanym w sprawie o sygn. akt II Ns 278/11 Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi stwierdził, iż spadek po J. B. nabyły jej dzieci: K. R., G. R. (1) i B. Z. (1) po 1/3 części każde z nich. W skład spadku po J. B. wchodzi spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w Ł. przy ul. (...).

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że powództwo jest zasadne. Sąd Rejonowy wskazał na treść 720 § 1 k.c., zgodnie z którym przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na biorącego pożyczkę określoną ilość pieniędzy (...) a biorący pożyczkę zwrócić tę samą ilość pieniędzy (...). Wskazał nadto, że zgodnie z treścią art. 876 k.c. przez umowę poręczenia poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela wykonać zobowiązanie na wypadek gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał. Stronami umowy poręczenia są wierzyciel i poręczyciel, poręczenie wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności, a w polskim systemie prawnym przyjęto zasadę równorzędności (nie subsydiarności) odpowiedzialności poręczyciela i dłużnika głównego. Zgodnie z treścią art. 880 k.c. jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia wierzyciel powinien zawiadomić o tym niezwłocznie poręczyciela. Zgodnie zaś z treścią art. 881 k.c. w braku odmiennego zastrzeżenia poręczyciel jest odpowiedzialny jak współdłużnik solidarny. Zobowiązanie solidarne polega na tym, że wierzyciel może zażądać całości lub części należnego mu świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna, a zaspokojenie wierzyciela przez któregokolwiek z dłużników zwalnia pozostałych (art. 366 k.c.). Śmierć dłużnika głównego nie ma wpływu na zakres odpowiedzialności poręczyciela, który nie może powoływać się na ograniczenie odpowiedzialności spadkobiercy wynikające z przepisów prawa spadkowego. Postanowienie art. 883 § 3 k.c. zmierza do tego, aby w pełni zrealizować podstawowy cel tej instytucji polegający na zabezpieczeniu wierzyciela przed ryzykiem związanym z tym, że wierzytelności swojej nie zdoła zaspokoić z majątku dłużnika.

Mając na uwadze wszystkie powyższe regulacje Sąd Rejonowy stwierdził, iż w sprawie niniejszej za zobowiązanie J. B. odpowiada R. M. jako poręczyciel wobec spełnienia wszystkich przesłanek skuteczności poręczenia oraz spadkobiercy J. B. (pozostali pozwani) – na podstawie art. 1034 k.c., przy czym odpowiedzialność spadkobierców jest także solidarna. Niewątpliwie bowiem zobowiązanie J. B. należy do długów spadkowych.

Okoliczności powyższe, niekwestionowana wysokość zadłużenia oraz jedyny zarzut polegający na braku możliwości finansowych co do spłaty wierzyciela nakazują w ocenie Sądu Rejonowego zasądzić solidarnie od pozwanych na rzecz strony powodowej należność określoną w pozwie wraz z odsetkami umownymi w wysokości określonej uchwałą zarządu (...). Okoliczności w zakresie umowy, zobowiązania poręczyciela i wysokości zobowiązania nie były kwestionowane. Poręczyciel podniósł jedynie zarzut sprzeczności z zasadami współżycia społecznego żądania określonego w pozwie w sytuacji istnienia spadkobierców ustawowych J. B. oraz brak możliwości spłaty, zaś pozwani: B. Z. i G. R. – brak możliwości spłaty.

Żaden z tych zarzutów nie został przez Sąd Rejonowy uznany za skuteczny. Wobec istnienia skutecznej umowy poręczenia nie można bowiem uznać dochodzenia przez wierzyciela zwrotu długu z tytułu umowy pożyczki za działanie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Istnienie spadkobierców ustawowych nie ma nic wspólnego z niezależną odpowiedzialnością poręczyciela. Sąd Rejonowy podzielił wszystkie argumenty podniesione przez stronę powodową w odpowiedzi na sprzeciw – zobowiązanie główne nadal istnieje, a zatem poręczyciel ponosi odpowiedzialność. Śmierć J. B. nie unicestwiła bowiem stosunku prawnego między stronami. Odpowiedzialność pozostałych pozwanych wynika zaś wprost z ogólnych zasad odpowiedzialności za zobowiązania spadkodawcy.

Brak możliwości finansowych spłaty nie może stanowić podstawy oddalenia powództwa. Oznaczałoby to pozbawienie ochrony prawnej pożyczkodawcy i wymuszenie rezygnacji z dochodzenia przysługującej mu należności. Jak wynika z załączonych akt postępowania o stwierdzenie nabycia spadku spadkodawczyni pozostawiła majątek w postaci spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, który – mając na uwadze wysokość zadłużenia w stosunku do strony powodowej – winien wystarczyć na zaspokojenie zobowiązania pozwanych. Rozliczenie między pozwanymi nastąpić może w trybie działu spadku i spłaty poręczyciela.

Z uwagi na powyższe na podstawie powyżej wskazanych przepisów Sąd Rejonowy uwzględnił powództwo w stosunku do wszystkich pozwanych. Sąd zasądził kwotę określoną w pozwie wobec braku modyfikacji powództwa przez powoda – jedynie sprecyzowania w odpowiedzi na sprzeciw. Sąd zasądził odsetki umowne w wysokości czterokrotności stopy lombardowej NBP od dnia wniesienia pozwu – 7 czerwca 2011 roku – daty określonej przez stronę powodową w pozwie, zgodnie z treścią paragrafu 24 Regulaminu (...). Regulamin ten stanowił bowiem integralną część umowy pożyczki i został zaakceptowany przez J. B. i R. M. poprzez podpisanie umowy.

Sąd nie skorzystał z określonego w art. 320 k.p.c. uprawnienia w stosunku do B. Z. (1) do rozłożenia należności na raty z uwagi na to, iż pozwana nie wykazała w sposób wystarczający swej sytuacji majątkowej. Uniemożliwia to ocenę możliwości płatniczych pozwanej.

O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Apelacje od wyroku Sądu Rejonowego wnieśli pozwany G. R. (1) oraz pozwany R. M..

Pozwany G. R. (1) zaskarżył wyrok w punktach 1. i 2., zarzucając naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i wydanie rozstrzygnięcia podczas gdy zasadnicze znaczenie dla tego postępowania i możliwości spłaty przez pozwanych zadłużenia jest wydanie rozstrzygnięcia w zakresie podziału majątku spadkowego po zmarłej J. B., w skład którego wchodzi własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania (k. 188 – 189).

Pozwany R. M. zaskarżył wyrok w całości, zarzucając wyrokowi naruszenie:

- art. 5 k.p.c. poprzez nieudzielenie pozwanemu występującemu bez fachowego pełnomocnika niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych oraz brak zwrócenia przez Sąd uwagi na możliwość ustanowienia pełnomocnika z urzędu,

- art. 118 k.c. oraz art. 883 § 1 k.c. co doprowadziło do braku ograniczenia odpowiedzialności pozwanego z tytułu umowy pożyczki.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania (k. 193 – 194).

W odpowiedzi na apelacje powód wniósł o ich oddalenie i zasądzenie od skarżących na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych (k. 245 – 246, k. 249 – 250).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacje doprowadziły do częściowej zmiany zaskarżonego wyroku, choć ze względów innych, niż podnoszone w apelacjach.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy, które nie były kwestionowane przez skarżących.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c., należy wskazać, że nie jest on zasadny. Stosownie do treści powołanego przepisu, Sąd może zawiesić postępowanie z urzędu jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku innego toczącego się postępowania cywilnego. Jak trafnie wskazał Sąd Rejonowy, zgodnie z dyspozycją art. 1034 § 1 k.c. do chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe. Wobec tego przeprowadzenie działu spadku nie jest niezbędne do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Dodać należy, że przepis art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. odwołuje się do pojęcia innego toczącego się postępowania cywilnego. Tymczasem poza sporem jest, że nie toczy się (nie zostało wszczęte) postępowanie o dział spadku, mające być według skarżącego przyczyną zawieszenia postępowania.

Sąd Okręgowy podziela również pogląd Sądu I instancji, że zła kondycja finansowa pozwanych nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania, a tym samym nie może stanowić podstawy oddalenia powództwa. Odnosi się to również do sytuacji poręczyciela. Nadto, jak słusznie wskazał Sąd Rejonowy, w braku odmiennego zastrzeżenia poręczyciel jest odpowiedzialny jak współdłużnik solidarny (art. 881 k.c.). Z tego względu wierzyciel może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna, a zaspokojenie wierzyciela przez któregokolwiek z dłużników zwalnia pozostałych (art. 366 § 1 k.c.). Istnienie majątku spadkowego wystarczającego do zaspokojenia zobowiązania w żaden sposób nie wpływa zatem na zakres zobowiązania poręczyciela, dopóki nie nastąpi faktyczne zaspokojenie wierzyciela.

Bezasadny jest również podnoszony przez pozwanego R. M. zarzut naruszenia art. 5 k.p.c. przez nieudzielenie pozwanemu stosownych pouczeń. Jak wynika z protokołu rozprawy z dnia 9 maja 2013 r. (k. 135), podczas rozprawy Przewodnicząca udzieliła pouczeń o prawie i możliwości zgłaszania wniosków dowodowych, o treści art. 6 k.c., a także o prawie i możliwości ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika bądź ubiegania się o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Pozwany R. M. nie stawił się na rozprawie w tym dniu pomimo prawidłowego zawiadomienia, nie przedstawiając usprawiedliwienia niestawiennictwa. Przyczyna niezapoznania się przez pozwanego z treścią udzielonego pouczenia leży więc wyłącznie po stronie pozwanego. W tym stanie rzeczy nie ma podstaw do czynienia Sądowi Rejonowemu zarzutu naruszenia art. 5 k.p.c.

Nie jest zasadny również podnoszony w apelacji zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 118 k.c. oraz art. 883 k.c. W toku postępowania przed Sądem I instancji nie był podnoszony zarzut przedawnienia. Wprawdzie zarzut ten, ze względu na swój materialnoprawny charakter może być podniesiony również w postępowaniu apelacyjnym, a wywody apelacji należy ocenić właśnie jako podniesienie zarzutu przedawnienia, jednak roszczenie powoda nie uległo przedawnieniu. Jak wynika z art. 118 k.c., jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata. Dodać należy, że zgodnie z dyspozycją art. 123 § 1 pkt 1 k.c. bieg przedawnienia przerywa się przez każdą czynność przed sądem (...) przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Czynnością, o której mowa w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. niewątpliwie jest m.in. wytoczenie powództwa. W niniejszej sprawie umowa została zawarta w dniu 30 grudnia 2009 r., zaś powództwo wytoczone zostało w dniu 7 czerwca 2011 roku. Nie ulega zatem wątpliwości, że do chwili wniesienia powództwa nie upłynął termin przedawnienia roszczenia. W chwili wniesienia pozwu bieg tegoż terminu został przerwany. Ponowny bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się z chwilą zakończenia postępowania (art. 124 § 2 k.c.). Podsumowując, zarzut przedawnienia nie jest zasadny.

Nie można podzielić również wywodów pozwanego R. M., jakoby podstawę oddalenia powództwa stanowić miało nienależyte niezbadanie przez powoda przed zawarciem umowy kondycji finansowej pożyczkobiorcy i poręczyciela. Przede wszystkim na osobie zaciągającej zobowiązanie ciąży powinność uprzedniego rozważenia własnych możliwości finansowych. Fakt, że zobowiązanie zostało zaciągnięte lekkomyślnie przemawia przede wszystkim na niekorzyść tego, kto zaciągnął dług, zobowiązując się tym samym do jego spłaty.

Odnosnie do zmian wysokości oprocentowania, nie wynikały one z czynności prawnej zawartej przez powoda z pożyczkobiorczynią po udzieleniu poręczenia (co nie mogłoby zwiększyć zobowiązania poręczyciela – art. 879 § 2 k.c.). Zmiany te opierały się na postanowieniach regulaminu, zaakceptowanego przez pożyczkobiorcę (a pośrednio również przez udzielającego poręczenia pozwanego), w chwili zawarcia umowy. Również w tej części zarzuty apelacji nie są zatem zasadne.

Sąd Okręgowy dostrzegł jednak z urzędu, że w skład kwoty objętej żądaniem pozwu wchodzi m.in. kwota 300 złotych tytułem opłat za wysyłanie wezwań do zapłaty. Opłaty te wynosić miały 25 zł w stosunku do poręczyciela i 35 zł w stosunku do dłużnika głównego (zestawienie k. 490dw). Stosując z urzędu przepisy prawa materialnego Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że postanowienia wzorca umownego (tabeli opłat k. 76) przewidujące wskazane opłaty mają charakter abuzywny i jako takie nie wiążą konsumenta. Stosownie bowiem do treści art.

385¹ § 1 i 3 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, nie uzgodnione indywidualnie, nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przyjętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. W ocenie Sądu Okręgowego przyznanie bankom (i analogicznie innym podmiotom zajmujących się udzielaniem pożyczek) znaczących uprawnień co do możliwości określania i egzekwowania stosownych opłat i prowizji nie oznacza, że jest to sfera pozostawiona ich uznaniowości. Opłaty i prowizje muszą mieć uzasadnienie ekonomiczne i nie mogą być określane w sposób dowolny. Uprawnienie do wynagrodzenia za określone czynności nie może bowiem zmierzać do przerzucenia na klientów kosztów funkcjonowania pożyczkodawcy (podobnie na tle działalności banków L. Mazur w: Prawo bankowe. Komentarz do art. 110 ustawy Prawo bankowe, system Legalis). Podobne stanowisko zajął Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w uzasadnieniu wyroku z dnia 9 października 2006 r. sygn. akt XVII Amc 101/05 (LEX 240769), wskazując, że wysokość wprowadzonych do umowy dodatkowych opłat powinna znajdować uzasadnienie w rzeczywistych nakładach jakie musi ponieść przedsiębiorca w związku z podjęciem określonych czynności. Ustalenie wysokości opłat w oderwaniu od rzeczywistych nakładów, znacznie je przewyższając, jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta. W ocenie Sądu Okręgowego nie ulega wątpliwości, że przywołane uwagi Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów znajdują zastosowanie również do opłat dochodzonych w niniejszej sprawie.

N. wiadomym jest (a wynika również z kopii książki nadawczej – k. 78, 80, 86), że koszt przesyłki poleconej bez zwrotnego potwierdzenia odbioru (w niniejszej sprawie brak podstaw do ustalenia, by do dłużników kierowano przesyłki z potwierdzeniem odbioru) wynosił w 2010 i 2011 roku niespełna 4 zł, a zatem kilkakrotnie mniej, niż naliczone z tego tytułu opłaty. Nie ulega zatem wątpliwości, że zastrzeżenie omawianych opłat stanowi nie tylko przerzucenie na kontrahenta powoda kosztów działalności powoda, lecz stanowi źródło dodatkowego zysku (...). Mając na uwadze powyższe rozważania Sąd Okręgowy nie miał wątpliwości, że dochodzone przez powoda opłaty za wezwanie do zapłaty mają charakter abuzywny i z tego powodu nie wiążą pozwanych.

W pozostałym zakresie Sąd Okręgowy podziela rozważania prawne przedstawione przez Sąd I instancji, których powielanie byłoby zbędne.

Wobec powyższego, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok, obniżając zasądzoną kwotę o 300 złotych w stosunku do wszystkich pozwanych (art. 378 § 2 k.p.c.), zaś w pozostałej części na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił obie apelacje jako bezzasadne.

Na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy nie obciążył pozwanych kosztami postępowania apelacyjnego, mając na uwadze ich szczególnie trudną sytuację życiową, ustaloną przez Sąd Rejonowy (k. 177).

Sąd przyznał i nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi na rzecz adw. M. B. kwotę 1476 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu G. R. (1) z urzędu. Podstawę tegoż rozstrzygnięcia stanowi § 6 pkt 5 w związku z § 2 ust. 3 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 461 z 2013 roku t.j roku z późn. zm.).